

Hvem har haft et finnebarn?

Av Jørgen Volt

To dansk gifte, finsk fødte kvinder undersøger Finlandsbørns forhold i Danmark. Arkiverne blev destrueret, da nazisterne ville have fat i dem.

Selvom der var vanskelige kår i mange lande i Europa under Anden Verdenskrig 1939–45, så stod det forholdsvis godt til i de nordiske lande, ihvertfald i krigens første år. Det gjaldt dog ikke Finland, hvis civile befolkning måtte lide utrolige afsavn og døde mange lidelser på grund af krigen mod først mod Sovjet siden mod Nazityskland.

Sverige var det eneste nordiske land, som formåede at holde sig fuldstændig neutralt i alle krigsårene. Flygtninge i tusindtal søgte derfor over de svenske grænser. Fra Norge og Danmark var flygtningene hovedsagelig efterlyste modstandsfolk og jøder, der undgik Hitlers kz-lejre.

Fra Finland var det derimod især børn, som blev sendt over grænserne til Sverige og Danmark.

Sverige modtog på grund af sin status og beliggenhed langt de fleste, 48 608, mens der officielt var 3 764 i Danmark. Uofficielt var det dog lidt flere.

Men hvordan opfattede disse finne-børn situationen dengang. Hvor utroligt det end lyder, så ved man faktisk så godt som intet om hvordan de finske børn havde det i de danske hjem, som stillede sig til rådighed.

Det har heller ikke været muligt at opsøge de tidligere finne-børn og spørge dem ud, for alle papirer og kartoteker fra dengang blev destrueret, da der opstod rygter om at nazisterne ville vide, hvor i Danmark de finske børn opholdt sig.

Nu er to kvinder, begge født i Finland og siden dansk gift, gået i gang med at finde ud af, hvordan de finske børn levede i de danske hjem, og hvordan parterne oplevede det.

Marja Vasala Fleisher, sekretær i Finlands ambassade i København, og Marianne Larsen, landsmandskone på Stevn, er ved at søge frem til danske hjem, som modtog et eller flere børn fra Finland.

Deres arbejde er frivilligt og ulønnet, og da de selv betaler omkostningerne i forbindelse med undersøgelsen, anmoder de så mange som muligt hjælpe med oplysninger.

Senest er også Grete Rung fra Roskilde Museum blevet inddraget i forbindelse med en udstilling, hun er ved at arrangere.

Foruden samtaler og deres personlige viden er deres eneste udgangspunkt de to beretninger fra Centralkomiteen for Finlandshjælpen 1940–41 og 1941–49.

Flygtede midt om natten

Selvom hun ikke var blandt de børn, der kom til Danmark, kender Marianne

Larsen kun alt for godt fornemmelsen af at stå alene i en fremmed verden.

En onsdag aften i slutningen af 1939 blev den da otte år gamle Marianne, hendes to søskende og deres mor samt en anden familie i hast transporteret væk i bil, da deres hjem i Karelen nær den russiske grænse blev bombet.

Efter et par måneders ophold på en herregård, kom familien i ly i Sverige. I fire dage og fire nætter rejste de med tog. Når der var luftangreb, måtte de 300 børn og deres kvindelige hjælpere ud i sneen, camoufleret i hvide dragter.

– Mit første ophold som flygtning i Sverige var frygteligt, fortæller Marianne Larsen. Min bror og jeg blev fra skilt vores mor og vores søster, der boede på et hjem i byen, mens vi blev anbragt alene i hver

sit private hjem. De samme negative indtryk går igen i selv-biografier, jeg har læst om emnet, tilføjer hun.

Generalprøve

Efter våbenstilstanden den 12. marts 1940 kunne familien vende tilbage til Finland, til Helsingfors. Deres hjem i Karelen lå nu på de anden side af grænsen til Sovjet.

Anden gang hun kom til Sverige var hun sammen med en lillesøster. Opholdet denne gang var mere positivt.

I Danmark var der før og under den første del af besættelsen tydelig begejstring for Finlands sag. Erik Kjærsgaard kaldte begejstringen "en generalprøve på, hvad man i Danmark skulle opleve efter den 9. april 1940 ... et behov for at være sammen om noget."

Flyktingar 1942. Foto: Pressfoto

Tog tøjet af på gaden

I sin besættelseshistorie beretter han, hvordan dansk-finsk forenings busser kørte rundt i København og gennem højttalere opfordrede folk til at give bidrag til fordel for Karels evakuerede befolkning.

I december måned tog folk det overtøj, de stod og gik i, af, og afleverede det. Kaj Munks originalmanuskript til "Ordet" indbragte ved auktion 10 000 kr.

En del af pengene blev brugt til den ambulance, professor Ole Chiewitz organiserede til Finland. Ambulance er måske ikke det rette udtryk, for det drejede sig om et feltlazeret med et personale på 25.

I begyndelsen af marts 1940 kom de første 150 finske børn via København til Næstved. Senere skulle der komme flere, men den tyske besættelse af Danmark satte evakueringen i bero et stykke tid.

Stemningen vender

På grund af sit fjendskab med Sovjet blev Finland allieret med Tyskland, hvilket naturligt betød at Finlands-hjælpen måtte gå mere stille med dørene.

Derfor koncentrerede man sig udelukkende om krigens uskyldige ofre, børnene,

og man henvendte sig ikke længere til direkte offentligheden om økonomiske støtte, men til firmær og institutioner.

Hjælpen blev formidlet gennem den svenske ambassade, udenom de officielle instanser i Finland og Danmark.

Nu kom 2 000 finske børn i alderen to til seks år til Danmark. For hver 100 børn var der en svensk/finsktalende lotte med.

Sjælland og Lolland-Falster blev i første omgang valgt som rejsemål på grund af den kortere afstand.

I sommeren 1942 blev mere end 1 000 skolebørn fra 7-14 år inviteret på sommerferie på Lolland, Fyn og i Jylland. Mange af børnene rejste ikke hjem efter ferien, men blev til efter krigen.

Komiteer

Centralkomiteen for Finlandshjælpen bestod af repræsentanter for mere en 40 for faglige, idealistiske og kulturelle foreninger og organisationer.

I hele perioden fra 1941 til '49 var formanden direktør i Nationalbanken, C. V. Bramsnæs, fra Foreningen Norden, der også var repræsenteret med chefredaktør og landstingsmand H. Stein og bankdirektør Olaf Hedegaard. Næstformanden i

Centralkomiteen kom fra Dansk Røde Kors. Det var overpræsident, kammerherre H. J. Bulow. Fra Røde Kors kom også overlæge Poul Guildal.

I så godt som alle købstæder var der lokalkomiteer, oftest med borgmesteren i spidsen, der tog sig af at skaffe kontakt til de enkelte hjem. Antallet af komiteer overgik langt det antal byer, som modtog finske børn.

Der kom ingen børn til København, men derimod tog Roskilde 230, Hillerød 152, Næstved 135, Præstø 113 og Slagelse 109. Holbæk modtog ikke færre end 236 børn - det højeste antal i nogen by i Danmark.

På Lolland og Falster kom 72 til og Nakskov 125 til Nykøbing. Det eneste sted på Fyn, der kom finnebørn, var i Middelfart 103.

Til gengæld fik de østjyske købstæder relativt mange børn tildelt. Sønderborg 109, Åbenrå 100, Haderslev 102, Kolding 97, Vejle 111 og Århus 207.

I Midt- og Vestjylland fik Holstebro og Struer hver 51, Tønder 59 og Viborg 53.

Palør

- Vi vil meget gerne høre fra de hjem, der stillede sig velvillige til at modtage et finsk barn, da der var behov for det, siger Marianne Larsen. Vi vil gerne vide, hvordan det forløb dengang, og om forbindelsen er holdt ved lige.

- Især er vi interesserede i en lille dansk-finske palør, skrevet af dr. phil. Poul Fossing og hans kone Beatrice, værtsfamilierne fik udleveret sammen med barnet. Mon den eksisterer endnu? spørger Marja Vasala.

JA!

Søger sine rødder

En del af de finske børn mistede under opholdet i Danmark fuldstændig forbindelsen til deres fædreland. I sådanne tilfælde blev der givet tilladelse til adoption.

- Dansk Røde Kors har henvendt sig til mig, efter at man er blevet kontaktet af en 50-årig mand, der blev adopteret. Han ønsker at finde tilbage til sine rødder, fortæller Marianne Larsen.

- Der må være nogle, der i forbindelse med 40-året for befrielsen har fundet materialer frem fra besættelsen. Hvis vi må låne dem, eller hvis man sidder inde med oplysninger af interesse, må man meget gerne skrive til mig på adressen Vandringsvej 17, 4660 Store-Heddinge, fortsætter hun.

Der eksisterer ingen officielle papirer fra dengang. Risikoen, for at de kunne falde i forkerte hænder og blive misbrugt, var alt for stor.

Kartoteker ødelagt

Fortsættelseskrigen mellem Sovjet og Finland sluttede i efteråret 1944. En af fredsbetingelserne var, at resterne af de tyske tropper skulle drives ud af Lapland.

På det tidspunkt var der omkring 900 finske børn med voksne ledsagere tilbage i Danmark.

Flyktingar 1986. Foto: Pressfoto

Besættelsesmagten krævede at få udleveret adresserne på alle finske statsborgere i Danmark. Men på en mærkelig måde var kartotekerne så rodede, at komiteen ikke kunne finde rundt i dem. De voksne finder gik under jorden, mens børnene blev hvor de var.

Hvad nazisterne skulle bruge adresserne til, kan man kun gisne om.

40 år efter . . .

For godt og vel 40 år siden kom de såkaldte "finnebørn" til Danmark på grund af Finlands engagement i 2. verdenskrig. En af dem var Pirkko — en pige på 9 år, der fik sin plejefamilie her i Strib. En telefonopringning juleaften 1982 satte tankerne i sving hos hendes "plejebror", Arne Andersen. Det kom der dette digt ud af:

I julenatten '82 vor telefon den ringer:

"Hallo — Hallo",

— en røst fra Helsinki den bringer.

"Jag tycker at skolle seja go' jul", det lød, —

"det er just 40 år sedan, jag julen hos jer nød".

— Og tanken flyver rask tilbage

til hine krigens bevægede dage, —

jeg for mig ser,

da du kom her:

En lille 9-års pige — så tynd —

så bleg — så dårligt klædt

men af den finske stolte æt,

Af jordisk gods hun lidt kun havde bragt:

En liden taske, det var hendes hele fragt.

Vor gamle jord sig vander,
det er som alle onde ånder
er sluppet løs.

For krigens gru vi alle gøs, —
drog ud på flugtens vej.

Det sikkerheden gav slet ej:

Hunger, sult og anden nød, —
måske lemlæstelse og død.

På tredje år for anden gang
af krigens gru hjem søges hendes fædreland.
Et lidet land imod den store bjørn (Rusland)
i 39 tog en tårn.

Det verdens sympati og undren fik,
at det tog hjem de første stik.

Og Norden bævede og sveg
alt medens røg fra Russens terrorbomber steg
til himmels med et råb om hjælp i deres nød,
— en frihedskamp betalt med manges død.
Den stærke fik sit krav opfyldt
og mange drog fra deres hjem blot med en bylt.

En gnist var skabt

et bål var lagt

til et forsøg igen med magt

at få det tabte land igen.

Hertil var hjælp fra hvemsomhelst at regne for

en ven,

— og bomber regnede igen.

I sikkerhed — hvor skulle man fly hen?

Og Finnens ven (Tyskland), hvad var hans agt?

To brødre (Danmark og Norge) var i hans

lænker lagt, —

og hvem var fjende — hvem var ven?

Hvor sku' man efter hjælp se hen?

Dog var der broderånd trods alt,

og hjælp der kom, når der blev kaldt.

Og frændens nød
for os betød

at hjælp vi måtte gi',

— og det blev altså til en pigelil på ni.

fra far og mor så lang en vej

at rejse, — det var ingen leg.

Fra Wiipuri til Sverrigs land,

— der luftangreb jo komme kan.

Derfra til Helsingborg

for den slags var der ingen sorg,

— og så kom Danmark — der var mad!

De første dage, når til bords vi sad,

hun skulede og spiste fort

at maden ej blev taget bort.

Hun ikke meget måtte få

at ej med maven galt det skulle gå.

Humør og huld hun hurtigt fik tilbage,

og dermed fulgte lyse dage!

Med latter, leg og lystighed vort hjem genlød

og — raseri med Finnens glød.

Og Pirkko hurtigt venner fandt,

og der blev tid til fjas og tant.

Det fint i skolen gik,

og hurtigt vi — på hendes blik —

ku' se hun os forstod,

— og hurtigt blev til dansk hun god.

Hun stille blev når brev der kom,

vi ej ku' se jo, hvad det handlede om.

Og krigen gik sin gang og hjemmet kaldte

til afskedstimen dagene vi talte.

Et broder-søster-forhold var der skabt

og endnu fyrre år efter er det ikke tabt.

I nødens stund en venskabs hånd

blev rakt i broderånd.

Vi brødre er i Norden, —

blot om det gjaldt for hele Jorden!

EF-udveksling af unge skal mere end tidobles

Af Finn Guldbæk

Ungdomsudveksling er mere og mere kommet til at stå som et middel til at skabe international forståelse. Og senest har EF fremlagt et forslag til en øget ungdomsudveksling imellem de tolv medlemslande.

Pris: 240 mio kroner.

EF's nye udvekslingsprogram, der går under betegnelsen "YES FOR EUROPE", skal give deltagerne et førstehåndskendskab til de økonomiske, sociale og kulturelle forhold i et andet medlemsland. Formålet er at forberede sig personligt og fagligt til et voksenliv, samt at udveksle og identificere områder af fælles interesse med unge fra andre medlemslande for derigennem at skabe en fælles bevidsthed

om en europæisk identitet. Et andet af formålene med programmet er at øge bredden og kvaliteten af udvekslingerne i medlemslandene. Dette skal bl.a. ske ved at nedbryde de barrierer, der hindrer manges deltagelse. Det gælder f.eks. unge, der modtager understøttelse.

"YES FOR EUROPE" er en væsentlig udvidelse af de nuværende udvekslingsprogrammer i EF-regi, f.eks. ERASMUS og COMETT programmerne for studerende og det 3. udvekslingsprogram for unge arbejdstagere, hvor DUF varetager programmet her i Danmark. Udvidelsen går bl.a. ud på, at deltagerkredsen og omfanget udvides i væsentlig grad. Man forventer i den treårige periode, programmet skal løbe, (fra 1987 til og med 1989) at udveksle ca. 80.000 unge i forhold til et samlet antal deltagere i 1985 på 6.000. Fra at være programmer, der primært var rettet mod studerende og unge arbejdstagere, er deltagerkredsen nu kun begrænset af alderskriterierne.

Udvekslingerne vil normalt være på mellem 1 og 3 uger, og aldersgruppen er 16–25 år. Udvekslingen skal finde sted til et andet EF-land end det, de unge bor i. Udvekslingerne skal koordineres af natio-

nale kontorer, nedsat af de respektive regeringer. Disse skal i samarbejde med de andre nationale koordinators arrangere udvekslinger både af grupper og enkeltpersoner. Særlig støtte skal ydes til programmer af mindst en uges varighed, der bringer unge med forskellige sociale, økonomiske og kulturelle baggrunde sammen. Prioritet vil ligeledes blive givet til programmer, der bringer unge sammen fra mindst seks medlemslande. Men i øvrigt er der kun de begrænsninger på programmet, at det ikke må være ungdomsturisme og ikke del af et uddannelsesforløb.

240 mio. kroner

I forslaget er der i alt afsat et beløb på ca. 240 mio kroner i den 3-årige periode. Udvekslingsprogrammerne vil blive støttet med gennemsnitlig 2400 kr. pr. person, med fuld dækning af rejseomkostninger og en dækning på 50% af opholdsudgifterne.

Desuden vil EF yde tilskud til etableringen og uddannelsen af de personer, der formidler og administrerer programmerne.

DUF vil følge udviklingen af dette program og arbejde på at sikre DUF's medlemsorganisationers interesser i det projekt. Via sin deltagelse i de styrende organer i EF's Ungdomsforum, der er en organisation bestående af nationale ungdomsråd og internationale ungdomsorganisationer, følger DUF udviklingen omkring dette projekt. Forslaget er ikke endeligt vedtaget i EF-systemet, så der vil kunne forventes visse justeringer både på strukturen, men også rent beløbsmæssigt.